

SLOVENSNIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1,50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 15. septembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Misel slovenske skupnosti

(Nadaljevanje.)

V. Slovenstvo in katolištvo

Misel slovenske skupnosti po svojem bistvu ne sme in ne more služiti kot bojno geslo za ločitev duhov. Kdor jo uporablja v tem smislu, jo potvarja na škodo narodne stvari.

Vidimo pa taka prizadevanja na raznih področjih. Zmeda v političnih in drugih pojmih pospešuje take pojave. Vidimo poizkuse, kako preko poudarjanja slovenske katoliške skupnosti priti do političnega monopola na zastopstvo slovenstva. Ta prizadevanja so tako stara, kakor je staro slovensko politično življenje. Vendar se razmere tudi v tem oziru spreminjajo.

Dejstvo je, da na Slovenskem nimamo danes več nobene politične skupine, ne stranke, ne strokovne organizacije, ki bi bila zasnovana na katoliških naukih in načelih in bi se lahko imenovala katoliška. (Le Jugoslovanska strokovna zveza poudarja krščanske osnove svojega programa.) Vse državne organizacije so interkonfesionalnega značaja. Položaj je dovolj jasen. Cerkev sama si prizadeva, da bi ločila področje verskega življenja od političnega področja. To, kar se označuje kot klerikalizem, ni dejansko nič drugega ko prevladujoči osebni vpliv katoliškega klera v političnem življenju. Vsaj načelno pomeni današnji položaj nasproti Mahničevi in Sušteršičevi dobi neki napredek. Takrat je načelno poudarjanje katoliškega značaja stranke ustvarilo nepremostljiv prepad med glavnima političnima taboroma. In misel slovenske skupnosti ni mogla nikjer prodreti.

V praksi je seveda poudarjanje katolištva in katoliškega značaja slovenskega ljudstva tudi danes prevažno sredstvo v boju za politično oblast. To je mogoče že po samem vodilnem sodelovanju katoliškega duhovnika v političnem življenju in zato, ker so katoliške, prosvetne in druge organizacije po vodilnih osebah povezane s politično stranko in ji bolj ali manj očitno služijo v oporo. Dejanska ločitev katoliškega verskega življenja od političnega bo torej še dolgo odprto vprašanje.

Prav zato ima svoj pomen, če skušamo priti do čim večje jasnosti o odnosu slovenstva do katolištva ali narobe. Kaj je s trditvijo, da sta katoliška skupnost in slovenska skupnost dva pojma, ki se pri nas v praktičnem življenju krijeta? Kaj je s trditvijo, da slovenstva brez katolištva ni, da je katolištvo sestavni del slovenstva?

Stvarno razpravljanje in čiščenje pojmov v takih stvareh bo slovenski stvari samo v prid. Če govorimo o neki skupnosti, poudarjamo s tem že obstoj zavesti neke povezanosti. Tu odloča hotenje, ne samo objektivna danost. Kaj je katoliška skupnost, kaj je njena vsebina in kdo spada vanjo in kdo ne, o tem ne odločajo politiki. Katoliška skupnost združuje svoje ude na drugi osnovi ko slovenska skupnost. Verska in narodna skupnost se lahko do neke mere krijeta glede tega, da imata isto členstvo, a zaradi tega še ne more nihče govoriti o istosti obeh pojmov. Katoliška skupnost katoliške narode združuje, ne pa jih opredeljuje. Katoliška Cerkev je sicer naša narodna cerkev v tem pogledu da ji pripada večina vseh Slovencev, a po svojem nauku je univerzalna. K slovenski narodni skupnosti spadajo tudi nekatoličani, naši prekmurski evangeličani in drugi. Katoliška in narodna skupnost sta dva svetova.

Kadar pa govorimo o slovenstvu in katolištvu, imamo opravka z nekimi danostmi, ki jih lahko stvarno obravnavamo neglede na svojo nazorno opredelitev.

Trditev, da je katolištvo sestaven del slovenstva, ima stvarno osnovo. Slovenstvo ni nekaj odmišljenega, ima svojo vsebino in nekje svoj izvir in svoje korenine. Sam jezik še ne zadostuje za razlago tega, kar imenujemo narod, dasi po-

meni neizmerno več, ko golo sredstvo sporazumevanja. Sorodnost krvi je kot skupna vez nekega narodnega občestva vseskozi problematična zadeva. Narod je sociološki danost in ni nastal kot plod zavestne volje. To, po čemer se narodi medsebojno opredeljujejo, je njih svojstvena kultura. Brez svojstvene kulture ni naroda. Narodna kultura pa ni samo to, kar so narodni individualni geniji ustvarili. Narodna kultura je plod zgodovinskega razvoja. Svojo osnovo ima v ljudski kulturi. Vsa individualna kultura korenini v njej. Slovenske narodne kulture ne bi bilo brez slovenske ljudske kulture, kakor ne bi bilo slovenskega knjižnega jezika brez slovenskega ljudskega jezika. K ljudski kulturi pa spada vse, kar je ljudski genij svojstvenega ustvaril na vseh področjih ljudskega duhovnega in tvarnega življenja. Tu sem spada ljudsko verstvo z vsemi svojimi izročili, ljudska umetnost, ljudska pesem, ljudski jezik, ljudska modrost, kakor se izraža v narodnih rekih, ljudsko pravo, ljudsko npravstvo, ljudsko gospodarjenje, ljudski običaji, zdravstvo, vraže in še marsikaj. Odločilnega vpliva verstva na vse ljudsko življenje ni mogoče zanikati. Katoliški nauk je povsod isti, a način, kako je prehajal v vsakdanje življenje in sooblikoval ljudsko miselnost, deloval s svojimi obredi na ljudsko domišljijo in čuvstvovanje, vplival na njegovo npravstvo in njegova izročila, kako je oplajal ljudsko umetnost in vso ljudsko kulturo, je pri vsakem narodu različen in svojstven tudi pri slovenskem. Slovenske ljudske kulture si brez verskih sestavin, ki so prihajale iz katoliškega nauka, ne moremo misliti. Katoliški značaj slovenskega ljudstva, ne le kakor se javlja v cerkvenem verskem življenju, ampak tudi v slovenski ljudski kulturi, je dejstvo, o katerem lahko kdo misli, kar hoče, ki ga pa zanikati ne moremo. Brez katoliških verskih sestavin ni slovenske kulture in brez te ni slovenstva. Slovenstvo istiti s katolištvom je nesmisel, a organska povezanost slovenstva s katoliškim življenjem je očitna. Tu gre za ugotovitve, ne za presojanje in vrednotenje zgodovinskih dejstev. Zaključki iz teh ugotovitev so lahko različni, nam se zdijo tukaj važni tisti, ki so v zvezi z mislijo slovenske skupnosti. Vsaka narodna kultura je plod zgodovinskega razvoja, je nekaj organskega in nasilnih prelomov ne prenaša. Kdor hoče ta razvoj usmerjati, mora računati z osnovami, iz katerih je ta kultura zrastle. Ljudska izročila lahko izgubijo svoj smisel, a dokler so živa, imajo svoj pomen za ljudsko npravnost. Kdor ljudstvu nekaj jemlje, mu mora dati za to nadomestilo. Kdor ni-

Izidor Koštrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Popravek!

V sestavku »Pred novim koledarjem« v št. 36. z dne 8. septembra t.l. smo napisali v tisku — v rokopisu je to mesto napisano pravilno — v srednjem stolpcu spodaj (za dan 2. julija 1937) »Po resoluciji davidovičevcev sodeč so Hrvati in Srbi dve narodne individualnosti«.

Pravilno se pa glasi ta stavek, ki je reprodukcija »Slovenčevega« tiska, takole: »Po resoluciji sodeč so Hrvati in Srbi tri narodne individualnosti.«

Petek, 9. julija 1937. — »Slovenec« poroča o važnem napredku ljubljanske bolnišnice. Gospodarsko-finančni odbor ministrov je namreč sklenil, da se dosedanji odsek za tuberkulozne bolezni v splošni bolnišnici v Ljubljani spremeni v samostojni oddelek. — »Jutro« objavlja pričakovano beležko zastran uvodnika »Izkoreninjenci« v »Slovencu«. Izraža prepričanje, da se je »moralo

ma notranjega razmerja do sveta, v katerem naše ljudstvo živi, naj gleda na ta svet vsaj z zgodovinskorazvojnega stališča, ne pa z vidika blaziranega izobraženca. Naj skuša iz ljudskih izročil in navad spoznati značaj in sile, ki so ga oblikovale, naj se skuša vživeti v ljudsko miselnost in naj pusti organskemu razvoju njegovo pot. Tisoč sil je na delu, ki rušijo stari miselni svet v našem ljudstvu, med njimi v nekem smislu tudi razna društva in organizacije, tudi katoliške. Notranje anarhije v našem ljudstvu ni treba še stopnjevati, dobiček bi imel tujec, nihče drugi. Socialna stiska je tako velika in narodnovzgojne naloge tako važne, da je tisoč prilik in mogočnosti za skupno delo vsega slovenskega razumnštva, če je le nekaj uvidevnosti. Težavne problematike našega narodnega življenja ni treba ne eni ne drugi strani obremenjevati še z novimi vprašanji, ki bi duhovni razkol v našem ljudstvu še stopnjevala — danes, ko bi morali vsi sodelovati pri ustvarjanju pogojev za skupen nastop. Slovensko razumnštvo, tudi svobodomiselno usmerjeno, in predvsem to, naj se uči gledati na življenje naroda bolj celotno in upoštevati vse sile, ki odločajo o njegovem razvoju in njegovi usodi. Tu sem spada gotovo tudi pravično ocenjevanje narodnega pomena zavedne slovenske duhovščine med obmejnim in zamejnim Slovenci. Kaplanov Čedermacov bi si gotovo želeli čimveč med temi našimi rojaki.

Po zgornjih ugotovitvah lahko z neko upravičenostjo postavimo zahtevo, da si tudi svobodomiselni Slovenec ustvari neko spoštljivo razmerje do katoliškega verskega življenja našega ljudstva, saj je tak odnos potreben za uspeh skupnih prizadevanj vseh Slovencev. Nemogoča in abotna pa je trditev, da more biti dober Slovenec le, kdor je dober katoličan. Merilo za to, kdo je dober Slovenec, je lahko politično, kulturno ali moralno, vsako je do neke meje opravičeno, a nobeno absolutno. Slovenstvu koristimo na razne načine, kakor mu tudi na razne načine lahko škodimo. Predvsem: vsebina slovenstva ni izčrpana s tem, kar imenujemo ljudsko kulturo. Ljudska kultura je samo del splošne, narodne. Brez individualnih stvaritev slovenskega narodnega genija na vseh področjih kulture ne bi mogli živeti svojega samostojnega narodnega življenja. Veliki stvaritelji slovenske kulture bodo vedno tudi glavni predstavniki slovenstva, slovenskega duha in slovenskega genija. Tujec v Jeruzalemu je vsak slovenski izobraženec, ki nima do njih toplega, živega odnosa.

Z vidika slovenske skupnosti se moramo upreti vsakemu poizkusu, slovenstvo monopolizirati na osnovi določenega svetovnega nazora ali na osnovi katerega koli ekskluzivnega merila. Vsaka taka monopolizacija je stvarno nevzdržna in za slovensko stvar pogubna. (Dalje prihodnjič.)

slovenčevcem v njihovih že tako dravobanskih omejenih možganih še nekaj zmešatis, in navaja »samo nekaj dišečih kapljic gnojnice, s katero obliva (scil. dotični članek) napredne Slovence«.

Sobota, 10. julija 1937. — »Slovenec objavlja odkritja o »razpadu ljudske fronte v Sloveniji« in omenja, da je vedel, da ta zmedena družba ne bo dolgo obstajala, kajti politična svoboda, ki sta jo dovolila po padcu Jevtića doktorja Stojadinovića in Krošec, ji je sicer omogočila nemotene sestanke in posvete, naprave skupnega programa pa ti gosponje niso mogli. Ta fronta je obstajala tudi iz elementov, ki se niso upali boriti proti Živkovičevi diktaturi iz let 1929., pa pa so celo simpatizirali s tedanjo vladno stranko JNS, »namreč naši socialisti«.

Torej, 13. julija 1937. — Med domačimi odmevi poroča »Slovenec«, da »na koncentracijo ni mogoče misliti. To so samo izmišljenine, ki jih prinaša opozicija. Mi pa o tej izmišljenini lahko

sklepamo samo to, da je opozicija toliko omagala, da že ne zahteva več oblasti samo zase, temveč naj jo JRZ z njo deli. To je vsekakor zadnji adut ljudi, ki živijo samo še v prividih. JRZ niti ne misli na to, da bi sprejela med se ljudi, ki na politični borzi tako slabo notirajo, da ne predstavljajo nobene vrednosti. Zato je treba vsako misel na koncentracijo opustiti. Take misle »Samouprave« ponatiskuje »Slovenec« masno.

Sreda, 14. julija 1957. — »Slovenec« objavlja uvodnik »Naš jezik in naša knjiga« in trdi, da je naš šolski zakon nastal ob prizadevanju, da bi se slovenstvo in hrvaštvo polagoma pretopilo v jugoslovenstvo. Nato zakliče, da se temu ni treba čuditi, ko so ta zakon skovali tako imenovani »jugosloveni«, njin na čelu pa naši slovenski izkoreninjenici, ki so sedeli v vladi Petra Živkovića v letu 1929. (Kakor znano, je bil edini minister iz Slovenije v tej vladi dr. Anton Korošec.) Posebej pa naglašja, da mora biti slovenščina središče vsega našega izobraževanja tudi v šoli. (Naglas, ki tudi v času po 25. juniju 1955 ni našel odmeva.)

Četrtek, 15. julija 1957. — V domačih odmevih se ukvarja »Slovenec« spet s koncentracijo, za katero agitira opozicija, JRZ in »Samouprava« pa jo odklanjata, kajti »vlada čaka najprej na skupščinske volitve, da se pokaže, koga in koliko prav za prav opozicija predstavlja«. — Poslanec JRZ dr. Miljuš izraza na shodu v Ljubljani prepričanje, da bo vlada dr. Stojadinovića v najkrajšem času in uspešno sklenila sporazum s Hrvati. JRZ je namreč za široke samouprave v okviru ustave in proti vsakršni večji stvari. Tako poroča »Slovenec«.

Petek, 16. julija 1957. — Splošno se opaža, da spominja »Jutro« vedno bolj na »Slovenca« iz leta 1951. do 1955. Prav tako pa se opaža, kako postaja »Slovenec« vedno bolj podoben »Jutru« iz leta 1951. do 1955., in to celo, ko se norčuje iz

njega, zakaj vendar ro notranjih dogodkih skoraj ničesar ne poroča. Vprašanje, ki se je dostikrat ponovilo v »Jutru« iz let 1951 do 1955, toda na naslov »Slovenca«. — Navzlic temu pa poroča »Jutro« vendarle o objavi Avale, da je bila občina Kravarsko po oblasteh notranje uprave obsojena na plačilo škode 16.000 din, ker so neznanzi posekali in uničili vinograde treh bogatih posestnikov; »Jutro« poroča tudi o stališču dr. Kramerja glede zamenjave kovane denarja. Po njegovem mnenju so kovanci za žepne pretežki. JRZ zavrača ostro predlog srbskih zemljoradnikov. »Samouprava« trdi, da je ta predlog samo poskus zavlačevanja pri pogajanjih dr. Stojadinovića z dr. Mačkom. Graja jih, da si upajo izdati tak predlog, ne da bi bili prej vprašani ves narod in veliko narodno skupščino. Kakšen je ta nesrečni predlog zemljoradnikov, »Samouprava« ne pove, pravi pa, da zahteva stvari, ki so nemogoče, ker se dve desetletji ustvarjanja vsega naroda ne da štati, kakor se tudi odrasel človek ne povrne več v otroško dobo.

Sobota, 17. julija 1959. — »Jutro« zabeleži skromne glasove hrvaških listov o kolebanju Davidovičevih demokratov, »Slovenec« pa ima primerno bogatejšo podatke iz notranje politike. Na posebnem listu objavlja vsebino konkordata, udriha v dvostolpnem uvodniku »Popolna slepota« po JNS, češ, da si lasti JNS monopol na jugoslovenski nacionalizem, senzacija dneva pa mu daje »Plen belgrajske policije v glavnem tajništvo JNS«, kjer so bili najdeni nezakoniti letaki lažnive »protidržavne« vsebine. »Slovenec« poudarja, da so našli tamkaj 44 vrst različnih letakov, ki jih je državni pravdnik prepovedal.

Nedelja, 18. julija 1959. — V zvezi z razpravami ob konkordatu prinaša »Slovenec« uvodnik »Ogroženi verski mir«, med domačimi odmevi pa sestavek proti JNS pod naslovom »Čuvajmo Jugoslavijo!« (Nadaljevanje prihodnjic.)

Vojna

Sporazum v naši državi, pri katerem pa Slovenci nismo nič udeleženi, in vojna med Nemčijo na eni in Poljsko in njenimi zavezniki na drugi strani, to je tisto, ki je danes poglaviti predmet zanimanja in razgovorov slovenskega človeka.

Res je, da se Poljaki umikajo na novo, krajšo obrambno črto, kjer se najbrž šele začne glavni odpor. To je tembolj verjetno, ker so v svetovni vojni tudi Rusi storili podobno. Več je pa danes težk reči, samo tisti, ki pozna ves poljski vojni načrt in pravo razmerje sil. Vse drugo je politika in strategija gostilniških omizij in prazno poročevalsko umovanje, ki pač hoče odgovorjati vsem tistim, ki hočejo imeti natančni hnovic in bojnih načrtov in napovedi zmag, da lahko potem vodijo svoje posebno in zasebno vojskovanje.

Gotovo je samo eno, da se vojna ne bo odločila na pljskih bjiščih. Tudi če bi bila navsezadnje vsa Poljska zasedena, ne bo to odločilno. Vojna se bo odločila na zahodu. In tu je mogoče reči spet samo dvoje. Prvič to, da je premoč Francije in Velike Britanije izven dvoma. Drugič pa, da je vojaški položaj Nemčije nasproti njima za toliko ugoden, ker je meja dobro utrjena in razen tega še kratka. Na zahodu je torej vojna hudo podobna trdnjavski vojni. Te pa trajajo zmeraj dolgo. A zmeraj zmaga v njih tisti, ki ima daljšo sapo, z drugimi besedami, ki ima večjo tvorno in človeško silo az seboj. Seveda, če pojde vojna do zadnjega. Toda nevirialnost Italije je, ki vzbuja dvome. Morebiti je ta nevirialnost domenjena. Da poseže Italija vmes, če bi Nemčiji trda predla. Ali da čaka kake druge odločitve. Spričo premoči demokracij na morju bi bil položaj Italije od prvega dne vojne zelo težak. Zato so tudi ostri opazovalci leta 1914. takoj rekli, da Italija ne more v vojno, v kateri bi bila Velika Britanija njena nasprotnica. In bili so tudi med Italijani, ki so tako govorili.

Iz vsega tega pa izhaja, da se bodo v bližnjem času bile največje bitke na vzhodu, na poljskih tleh. Položaj na vzhodu je popolnoma nasproten onemu na zahodu. Po številu in oborožbi slabotnejši Poljaki morajo braniti dolgo mejo, štirikrat daljšo, kakor Nemci na zahodu. Pri tem pa je treba nekaj ugotoviti: dobršen del te dolge

meje je nastal šele lani in letos, po polomu češko-slovaške republike.

Do tega poloma je pa prišlo, ker so Poljaki zelo aktivno sodelovali. Ko je bil nemški pritisk na češko-slovaško republiko najhujši, so se postavili Poljaki na nemško stran. Zahodne države takrat niso mogle priskočiti Čehom na pomoč, preslabo so bile še pripravljene, vsaj rekle so tako. Češko-Slovaška je bila obdana od vseh strani. Zato se je morala vdati. A vdala bi se ne bila, če bi Poljska stala na njeni strani. Kajti v tem primeru bi bili tudi Rusi mogli spolniti svojo zavezniško pomoč. In Češko-Slovaška bi bila ostala in ostala, če bi bilo prišlo do vojne ali ne. Ali bržkone bi do nje sploh ne bilo prišlo.

aZ svojo pomoč so zahtevali in dobili Poljaki Tješen. Deželo, ki jim po narodnostnem načelu sploh ne gre. Razen tega bi bili morali vedeti, da pridejo prej ali slej tudi sami na vrsto. In prišli so, mnogo prej, kakor so tudi previdni in daljnovidni domnevali. In gotovo je, da si sami ne bodo mogli pomagati.

Stara pesem: prej so močnejši Rusi zatirali slabotnejše Poljake. Zato so jim ti v svetovni vojni padli za hrbet in pripomogli kolikor toliko k njihnemu porazu. Lani so močnejši Poljaki napadli slabotnejše Čeha in s tem pokopali njihno državo. Še prej so močnejši Čehi zapostavljali slabotnejše Slovake in s tem slabili moč in odpornost lastne države. A prav do zadnjega so zatirali Poljaki slabotnejše Ukrajince, ki zato seveda ne morejo biti preveč navdušeni, da bi prelevili kri za poljsko državo.

Kar pa je prav posebno značilno: zmeraj so ti močnejši govorili, kakšni državotvorni slovanski rodoljubi da so, in skušali zaznamovati za izdajalce tiste svoje slovanske brate, ki so jih prav v imenu bratovstva in slovanstva zatirali in izkoriščali.

S polomom češko-slovaške republike se je že tako nad 1000 km dolga nemško-poljska meja podaljšala za nadaljnih 500 km. Morebiti prihaja vendar danes marsikateremu Poljaku na misel, kaj bi pomenilo: 500 km bojne črte manj, 56 češko-slovaških divizij več...

Upajmo, da se bodo iz teh dejstev eni in drugi

Opazovalec

Poglavje o doslednosti

(Dopis.)

V »Malih zapiskih« ste opazili vest »Slovenca« o zahtevi jeseniških zaupnikov JRZ, da se določe glede banovine Hrvaške takoj razširijo na slovensko banovino. Ker dostavljate tudi zelo osnovan povod za ponatisk te vesti »Slovenca«, vam sporočam nekaj gradiva za raziskovanje postavljene vprašanja:

Vest »Slovenca« ustreza bržčas resnici, gotovo pa ne celi resnici. Če je jeseniška JRZ tako skle-

nila, je storila to pod pritiskom jeseniške slovenske opozicije. Iz vrst le-te je namreč dobil jeseniški župan, ki je ud JRZ, predlog, naj se jeseniška občina na izredni, posebej za to sklicani seji izreče v gornjem smislu in zahvali dr. Mačku za nesebične napore, zaradi katerih je sedaj mogoče takoj razširiti Hrvatom priznane svoboščine tudi na Slovence. Ta predlog je imel župan v rokah 29. avgusta, jeseniška JRZ je sklepala o tem (toda le o prvem delu) dne 5. septembra t. l., občinski odbor pa na redni seji z dne 4. septembra t. l. Njegov sklep se glasi tako-le:

učili.

Najboljše šivaine stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

Občinski odbor na Jesenicah, zbran na redni seji dne 4. septembra 1959 enodušno pozdravlja doseženi sporazum med mandatarjem krone gospodom Dragišo Cvetkovičem, predsednikom vlade in gospodom dr. Vladkom Mačkom, predsednikom HSS in KDK ter upostavitve vlade, pri kateri so udeleženi pravi zastopniki hrvaškega naroda.

Občinski odbor na Jesenicah apelira na novo državno vlado, da neutegoma sklene razširitev uredbe, ki velja za banovino Hrvaško, tudi na področje Slovenije.

Občinski odbor pa na jo svojem sklepu obvesti ne samo upravne oblasti, temveč tudi župansko zvezo s pozivom, da se vse občine v Sloveniji naši akciji pridružijo.

Kakor je iz sklepa razvidno, je morala jeseniška slovenska opozicija odstopiti od zahteve, da se Slovenci dr. Mačku tudi zahvalimo (glej zgoraj, zakaj), če je hotela spraviti skozi vsaj zahtevo po razširitvi teh svoboščin. JRZ-večina je namreč ugovarjala, da je drugi del predloga — čujte in strmite! — preveč servilen!!!

Pri vsej stvari ne smemo pozabiti tudi na to, da so jeseniški zaupniki JRZ dne 5. septembra t. l. polivalili sporazum in ga hoteli tudi za Slovenijo v isti hiši, v kateri je imel dne 4. decembra 1958 neki politik unitaristični shod pred istimi zaupniki in mnogimi opozicionalci, pripadniki seznama dr. Mačka. Tisti unitaristični politik je takrat trdil, da opozicija v svoji agitaciji res ni svobodna, to pa je čisto prav, kajti če bi bila svobodna, bi mešala ljudem glave z agitacijo za avtodomijo, tega pa odločilni krogi — politik jih je bolj določno oznamil — ne dovolijo. In k taki opravičbi kratenja svobode opoziciji, porokovane na papirju celo z zakoni diktature, so isti zaupniki korajžno ploskali! Res točno je vprašanje: Kje so bili mnogi ljudje iz Slovenije, ko je šel sporazum mimo slovenskega naroda?

Disciplina

(Dopis.)

»Banovinski odbor JRZ izraza živo željo, da se v teh pomembnih in težkih časih vsi Slovenci zedinijo v trdni disciplini na delo, da se priznana pravica o organizaciji banovin in prenosu kompetence začne čim prej realizirati v naši banovini.«

Poziv na disciplino med Slovenci mora vsebovati tudi ugotovitev neposrednih nasledkov in nalog te discipline. Banovinski odbor JRZ se o tem ni izrekel. Po našem mnenju so pa neposredni nasledki discipline med Slovenci, ki naj pospeši razširitev svoboščin, katere so dosegli Hrvati, na Slovenijo, ter naloge Slovencev sledeče:

1. takoj se morajo odpraviti vse umetne in jugoslovenske politične tvorbe na tleh Slovenije; take tvorbe niso samo določene stranke, temveč tudi nesvobodni tisk;

2. politiki, ki so te umetne tvorbe na tleh Slovenije organizirali, vzdrževali in z njimi tiščali ob zid voljo in besedo slovenskega naroda za-to, da so se vzdrževali za ceno njihove službe nasilju na oblasti, naj se takoj umaknejo iz političnega življenja;

3. takoj naj se sestavi odbor strokovnjakov-pravnikov in gospodarskih ljudi iz vrst tistih Slovencev, ki niso služili umetnim političnim tvorbam na tleh Slovenije, z nalogo, da v določenem kratkem roku sestavijo načrt uredbe o Sloveniji, ki naj postane z ukazom namestništva časna podstava, da se omogoči bodoči svobodni sporazum med slovenskih, hrvaškim in srbskim narodom.

Te naloge in te nasledke resnične in proti vsem, zlasti pa proti škodljivcem in nasprotovalcem slovenske stvari veljavne discipline med Slovenci štejemo za nujne in neizogibne, če hočemo, da bo slovenski narod dobil zavest in zaupanje, da se bodo razmere tvorno spremenile v njegov prid.

Nagrade in razsodišča za slovenske skladbe

V letošnjem banovinskem preračunu sta dva zneska za nagrade za zborovske izvirne skladbe, in sicer znesek 15.000 dinarjev za izvirno slovensko opero in 5000 dinarjev za izvirno slovensko simfonično skladbo. Društva »Glasbena akademija« v Ljubljani je v oktobru leta 1957. predlagala banški upravi v Ljubljani, da naj bi banovina določila 40.000 dinarjev za izvirno slovensko veliko opero, 20.000 dinarjev za izvirno veliko slovensko simfonijo, tri zneske po 5000 dinarjev za tri zbirke izvirnih skladb za klavir, tri zneske po 8000 dinarjev pa tri slovenske violinske sonate ali podobna dela, tri zneske po 8000 dinarjev za tri izvirne slovenske vokalne kvartete, tri zneske po 2000 dinarjev za tri slovenske izvirne zборе in naposled dva zneska po 5000 dinarjev za dva izvirna slovenska libreta. Banovina sicer ni postavila v preračun vseh nasvetovanih vsot, vendar je storila svoj prvi, čeprav majhen korak za slovensko glasbeno prvo dotacijo. Če tudi je nagrada 15.000 dinarjev za izvirno operno delo naravnost malostna in bi tudi 40.000 dinarjev za resno veliko opero bilo komaj zadosti, posebno ker si mora skladatelj sam preskrbeti še libreto, je prišlo za dedalo, kolikor nam je znano, pet slovenskih skladateljev in so začeli skladati opere. Rok za predložitev splošnih banški upravi je določen do 1. aprila 1940. Skladatelji, ki reflektirajo na nagrado, nimajo niti 12 mesecev časa za dovršitev dela, kar je gotovo premalo, ker se naši skladatelji niso doslej ukvarjali z opernimi kompozicijami in so morali iskati še libretiste. Kakšna bo kakovost predloženih novih oper, je zato težko naprej povedati. Kolikor vemo, doslej tudi razsodišče, ki bo razsojalo o podelitvi nagrade, še ni določeno. Kdor pa pozna razmere med slovenskimi glasbeniki, mora reči, da je treba sestaviti razsodišče iz takih izvedencev, ki nimajo neposrednega stika z našimi skladatelji, da bo sodba pravična in nepristranska. Ker pri nas skladatelj ni veliko, bo mogoče takoj spoznati, kdo je zložil predloženo skladbo, čeprav bodo dela predložena le pod gesli in ne z imeni skladateljev. Potrebno je zato, da bosta v razsodišču, če bo sestavljeno iz treh izvedencev, vsaj dvazvedenca, ki ne živita pri nas, da ne bodo vplivale na razsodbo osebne simpatije ali pa antipatije. Nekajkrat se je prav pri konkurencah za nagrado za glasbena dela pokazalo, da v razsodišču ne smejo imeti večine ljudje, ki poznajo tiste, ki se udeležijo konkurence. Če tudi so danes zaradi izbruha vojne razmere postale težavne, bi kazalo vseeno poskusiti naprositi na primer kakšnega glasbenega izvedenca v Pragi in pa kakšnega slovenskega glasbenika, ki ne živi v Sloveniji in predvsem, ki nima osebnih stikov z našimi skladatelji, da bi razsojalo zraven še enega slovenskega razsodnika.

Banovina naj bi pa že sedaj razglasila, da bo postavila v prihodnji preračun za leta 1940./41. nagrade za slovenske izvirne skladbe. Za izvirno slovensko veliko opero na primer bi bila primerena nagrada vsaj kakšnih 40.000 dinarjev, ker slovenski operni skladatelj ne more pričakovati od uprizaritev več tantom pri nas doma kot kakšnih dva do tri tisoč dinarjev, kar pa stane že sam prepis partiture. Rok za predložitev razsodišča pa bi bilo treba določiti tako, da bi imeli skladatelji vsaj celih dve leti časa za skladanje. Preden bi pa začel teči rok za nagrado za slovensko izvirno veliko opero, bi pa bilo treba, da se razpiše nagrada (kakšnih 4000 do 5000 dinarjev) za izvirni slovenski operni libret, to pa tako, da bi imeli skladatelji že na razpolago libreto, ko bi začel teči rok za nagrado za opero. Libretov bi bilo gotovo predloženih več in bi skladatelji lahko izbirali tudi med libreti, ako ne bi dobili nagrade.

-a-

Gibanje somišljenikov Slovenske ljudske stranke

V Sloveniji je po sklepu sporazuma med Cvetkovičem in dr. Mačkom nastalo živahnije politično življenje, ki sicer še ne more popolnoma na dan, pripravljaja pa nov čas, ki mora kmalu nastopiti.

Kakor smo izvedeli se je dne 10. septembra t. l. vršil v Ljubljani prvi sestanek somišljenikov prejšnje Slovenske ljudske stranke. Po soglasno odobrenih poročilih o položaju so bili sprejeti sledeči sklepi.

V začasni izvršilni odbor SLS so bili izvoljeni dr. Anton Breclj, zdravnik v Ljubljani, Jože Gostinčar, upokojeni minister, Vižmarje, Janko Jerala, župan v Vodica, dr. Jakob Mohorič, odvetnik v Ljubljani in dr. Ivan Stanovnik, odvetnik v Ljubljani. Ta izvršilni odbor naj stori vse potrebno, da bodo podučeni somišljeniki SLS o položaju in da se izvrši organizacija obnovljene stranke. O tako imenovanem katoliškem časopisju so somišljeniki izrekli, da ne more biti izključna last kake klike ali stranke, ampak da mora biti na razpolago vsem članom slovenske katoliške

skupnosti, ker je to časopisje nastalo s sodelovanjem vse te skupnosti. Zato ima izvršilni odbor napraviti korake pri osebah, ki odločajo o tem tisku in zahtevati, da mora biti časopisje na razpolago tudi somišljenikom SLS, da v njem narodu pojasnijo svoje stališče.

Somišljeniki SLS so tudi obsodili omahovanje v vprašanju prenosa pravic banovine Hrvaške na Slovenijo pri dosedanjih predstavnikih slovenske politike in so izjavili, da je enotna volja slovenskega naroda, da se brez obotavljanja takoj prenese te pravice na Slovenijo.

Sestanek je izrazil željo, da se čimprej uvedejo politični zakoni in z njimi politične svobode, ker jih Slovenija posebno težko pričakuje.

Izvršilnemu odboru je bilo naročeno, da naj sporoči hrvaškemu narodu odkritosrčne čestitke k uspehu, ki ga je dosegel s svojo vztrajno, dosledno in načelno borbo. Posebne čestitke naj sporoči tudi dr. Vladku Mačku, ki ni samo prvi vodnik bratovskega hrvaškega naroda, ampak tudi prvobornik za demokracijo v celi državi.

Med slovenskim in hrvaškim narodom je vedno vladalo prijateljstvo, Slovenska ljudska stranka in hrvaška večinska stranka sta pri vseh priložnostih iskreno sodelovali. Zato je sestanek somišljenikov SLS obsodil napade na hrvaški narod in smešenje hrvaškega naroda in njegovega vodnika v volilni borbi pri zadnjih volitvah, ko so s tem neki ljudje agitirali.

Somišljeniki SLS so se skupaj napotili na kopališče in so tam počastili spomin bivših idejnih voditeljev SLS — dr. Janeza Ev. Kreka in nadškofa dr. Antona B. Jegliča.

Ne gre jim v glavo

»Slovenski narod« omenja sestavek iz naše zadnje številke, v katerem smo navajali iz »Hrvatskega dnevnika«, naj si slovenska večinska stranka ne lasti zaslug za sporazum med Hrvatimi in Srbi in v katerem smo tudi pripomnili, da imajo Hrvatje zbranega precej gradiva o tem, kdo je najbolj oviral uvedbo političnih zakonov. Pri tem pa dostavlja, da je naš tednik dolga leta krepko korakal ob boku »Slovenec« in ugiblje, če naj ta sestavek morebiti ne pomeni konca »ljubavnega razmerja med nami in »Slovencem«.

Kdor nas pozna samo od daleč, pa četudi ni imel nikoli zvez in stikov z »najbolj poučenimi« listi, ta ve, da je bila naša pot od nekdanj samostojna in od nekdanj tudi najbolj ravna od prvega dne. Če je kateri drugi list kadar koli hodil isto pot, še iz tega ne sledi, da smo mu korakali »ob boku«, ali da bi bili imeli kake drugačne stike z njim, razen kolikor jih pač nanese skupnost poti in cilja. Če bi bil kedaj »Slovenski narod« hodil isto pot, pot slovenske pravice, bi bili pač tudi z njim korakali skupaj, če bi se mu tudi ne bili zato ravno postavili ob bok.

»Narodu« pač ne gre v njegovo strankarsko pamet, da bi utegnili biti med Slovenci ljudje, ki jim je naš narod, njegova usoda in bodočnost več vredna, kakor strankarski uspehi, in bolj važna, kakor strankarske razprtije, in ki ne istijo strankarskih in narodnih koristi, kar je bilo zmeraj poglaviti vzrok naših narodnih nesreč in neuspehov, kar je bilo zlasti vzrok, da imamo kopto mero strankarskih programov, a nobenega narodnega. In seveda ga zaradi tega malo briga, če nam še zmeraj manjka določen, jasen narodni cilj, četudi smo bili prav zato v zgodovinskem in političnem dogajanju zmeraj le predmet, a nikoli nosilec političnega razvoja, zmeraj le podložniki, a nikoli ne samozavestni, samosvoji državljani, ki kujejo, ki hočejo kovati sami svojo usodo. Še manj pa razume »Narod«, da so ljudje, ki nočejo zaiti z ravne poti v stran, na zložnejšo in položnejšo, da tega ne store niti s figo v varžetu, čeprav se je taka »taktika« od ponekod razglašala za vrhunec politične spretnosti in modrosti.

Toda to so stvari, nedoumne »Narodovi« podrejeni, v manjvrednosti zavesti vzgojeni jugoslovenski naturi. Zato so pa njegove kombinacije glede nas in naših smernic v sedanjih in prejšnjih dneh ravno toliko vredne kakor njegove informacije glede lastništva našega lista. Prava reč — ponavljal jih bo kljub temu do konca. Po zgledu in v duhu tiste himne poznih omizij in zameglenih duhov: Mož prinese ribo, žena prav, da j rak, rak, rak, rak.

Zdaj tako, zdaj drugače

Dne 5. t. m. je priobčila »Samouprava« pod naslovom »Sporazum krepki jugoslovensko enotnost« razne povoljne izjave zamejskih listov o srbsko-hrvaškem sporazumu. Kakor smo že zadnjič poročali, je komaj šest dni prej, namreč 31. avgusta, prav tako razglašala, kako je sporazum državo okrepil navzven.

»Samouprava« je pa imela o sporazumu s Hrvatimi tudi drugačno mnenje. Tako na primer o sporazumu, ki so ga sklenili Hrvatje s srbsko opozicijo dne 8. oktobra 1937. Ta sporazum ni bil nič drugačen kakor sedaj dokončno sklenjeni, in če bi ne bilo dr. Stojadinovića, bi se bil tudi dejansko že davno izvedel. Toda ta sporazum ni bil »Samoupravi« prav nič všeč. Še dobro leto potem,

29. oktobra 1938, ji je ležal v želodecu, da ga je takole obdelovala:

Sporazum od 8. oktobra 1937 pomeni goljufijo in politično sleparijo. Ta sleparija je samo škodovala hrvaškemu vprašanju in zavlekla njegovo rešitev, in vsi tisti »sporazumi«, ki se sklepajo spričo volitev, so samo logičen nasledek taktične napake g. dr. Mačka pred letom dni.

Po mnenju »Samouprave« do lanske jeseni bi se bil moral hrvaški narod udinjati edinstvenemu Stojadinovičevemu unitarizmu, ne pa se gnati s taktičnimi napakami za sleparijo, kakor je sporazum, ki pa je še pred letošnjo jesenjo zdajci postal veliko državniško delo.

Dva dni pozneje, 31. lanskega oktobra, priobčuje »Samouprava« v debelem tisku napade dr. Milana Stojadinovića na dr. Mačka in njegove politične zaveznike, češ:

Zares se začena 11. decembra zanje nenavadna zima z vrhov Stare planine, še najhujša zima, ko se kolena dotikajo brade.

Toda to zasmehovanje misli o sporazumu ni Stojadinoviću nič pomagalo. V tej zimi je zmrznil on sam in danes je tako rekoč uradno ugotovljeno, da zato, ker ni znal priti do sporazuma s Hrvatimi.

Sploh pa se je »ljudstvo« obrnilo že zdavnaj zoper vse tiste, ki so za sporazum s Hrvatimi, in sicer celo Hrvatje sami! Tako nam je vsaj razlagala »Samouprava« lanskega 28. oktobra, češ da dr. Mačkove volilske množice ne odobravajo tako nemoralne in neresne volilne kombinacije, kakor jo je naredil dr. Maček. In v posebnem dopisu iz zagreba si je dala vstati številki potrditi, kako dr. Mačka vse zapušča, ker pač noče postati »edinstven« in stopiti v JRZ. Na primer:

Medtem so široke množice Hrvatov že spoznale resnico: da je separatizem geslo vodstva zato, da se ohrani volilce, da pa prinaša Hrvatom samo škodo.

.....

Z vso pravico se lahko reče, da se vodstvo bivše HKS nahaja v težkem položaju, ker po petomajskih volitvah ni nič stvarnega naredilo za svoje volilce.... V dr. Mačku gleda hrvaška javnost danes političnega občutkarja in političnega upokojenca.

»Samouprava« bi storila dobro, če bi včasih primerjala svoje lastne besede od danes s tistimi od včeraj. Bilo bi zanjo prav in za naše javno življenje. Pa seveda tudi drugi listi naj bi tako storili. Kajti mnogo je »Samouprav«, za vsakim političnim oglom oznanja katera večne resnice, ki trajajo po navadi samo nekaj dni, pa se že spremenijo v laž.

In za нравstveno vzgojo ljudstva to gotovo ni dobro. Toda kaj se menijo stranke za нравstvene vrednote. Na njih namen, da bi vzgajali ljudstvo z resnico in za resnico, ampak s trditvami, ki so lahko tudi lažnive, hočejo pridobivati нравstveno šibke značaje za volilce in strankarske pripadnike.

Namesto jalovih nasvetov — gospodarski načrt

»Trgovski list« poroča o spomenici hrvaških gospodarskih zbornic, ki zahtevajo, da dobi Zagreb avtonomne glavne podružnice vseh državnih in od države privilegiranih denarnih zavodov, dalje inspektorat monopolne uprave, zahtevajo veleblagovnic in krošnjarstva na Hrvaškem in podobne stvari, ki naj zagotovo Hrvaški samostojen in neoviran gospodarski razvoj. Potem pa pravi:

Krošnjarstvo je zlo za vso trgovino in naj se pojavi kjer koli. Vse trgovstvo Jugoslavije — in ne le hrvaško — zahteva, da se krošnjarstvo zatre. Prišli bi tudi do nemogočih razmer, če bi se krošnjarstvo prepovedalo le v eni banovini. V tem primeru bi bile druge banovine naravnost prisiljene, da izdajo proti krošnjarjem posebne ukrepe, ker bi jih ti sicer preplavili. Kar naenkrat bi tako dobili zidove med banovinami in načelo enotnega trgovinskega ozemlja bi bilo podrt. Enako nemogoča je omejitev prepovedi veleblagovnic le na banovino Hrvaško. Tudi veleblagovnice so splošna trgovska zahteva in složno so se tudi dejansko borili proti veleblagovnicam hrvaški, srbski in slovenski trgovci. Podobno je še z mnogimi drugimi zahtevami, ki jih navaja spomenica.

Da so hrvaški gospodarski ljudje omejili te svoje zahteve le za Hrvaško, se pač more razumeti tako, da zahtevajo le to, kar se njih direktno tiče, da pa prav nič ne nasprotujejo, če gospodarski ljudje iz drugih banovin postavijo iste zahteve. To stališče je sicer razumljivo, ni pa tako daljnovidno, kakor je stališče, ki izvira iz zavesti solidarnosti vseh gospodarskih stanov v državi.

Kajti večina zahtev spomenice je takšna, da morejo gospodarski ljudje iz drugih banovin sprejeti te zahteve kot svoje. Mislimo, da je s tem mnogo bolj podurjena njih upravičenost, s tem pa tudi dosežena večja gotovost za njih realizacijo.

Tu res ne moremo drugega reči, da si »Trgovski list« ni na jasnem glede bistva avtonomije posebej. Kajti kaj prav za prav zahteva z navedenimi besedami od Hrvatov? Ali da naj Hrvatje zahtevajo odpravo veleblagovnic in krošnjarstva tudi za nehrva-

ške pokrajine? Po pravici bi jih lahko vsakdo zavrnil, da to ne spada v njihno področje, naj se torej ne mešajo v področje drugih banovin. Razen tega bi bilo pa tudi nevarno za težko doseženo samostojnost samo, če bi Hrvatje kaj takega sploh poskušali. Kajti tisti hip, ko bi kaj takega zahtevali, bi dali že pobudo pravkar izgnanemu centralizmu, da ustanovi novo gospodarsko centralno stopnjo. Centralizem bi seveda zagrabil priložnost z obema rokama. A v tem primeru bi se ga Hrvatje, ki bi g. asami tako rekoč povabili v svojo hišo, v drugo pač ne znebili tako zlepa.

Pa tudi čisto s praktičnega stališča bi Hrvatom ne kazalo, da bi šli po centralistični poti, ki jim jo kaže »Trgovski list«. Boj zoper krošnjarstvo in veleblagovnice vendar ni od danes, in »Trgovski list« natančno ve, da ni imel ves čas nobenih resnih uspehov. Če bi Hrvatje te nasvete poslušali, bi nazadnje lahko čakali spet kakih dvajset set, da svoje zahteve uveljavijo. Tako so pa na kratko presekali voz in pokazali samostojno pot, po kateri hočejo hoditi. To stališče je ne samo razumljivo, ampak tudi edino pravilno in daljnovidno. Tako bodo prisilili druge pokrajine, da ne mencajo, ampak da se odločijo hitro, kakor je to zlasti v gospodarskih zadevah treba.

Nikarte torej dajati Hrvatom lepih nasvetov, kako naj si uredijo svoje življenje. Saj tako niso drugega, kakor jalov nasledek vsega tistega omahovanja in tiste neodločnosti naših gospodarskih krogov, ki si niso znali nikoli napraviti slovenskega gospodarskega načrta, ampak so se zmeraj vrteli nekje med centralizmom in avtonomizmom, in ki so se ob vsaki pogumnejši avtonomni besedi zmeraj zdrknili, če je ne bi unitarizem zameril. Razumemo, da se ti ljudje v novem svetu, ki prihaja, ne morejo prav znajti, ni se tudi ne bodo, dokler ne pospravijo zadnje edinstveno ropotijo pa začnejo premišljevat o nalogah slovenskega gospodarstva, namesto da bi dajali Hrvatom nasvete, ki jih ti — tako ne bodo poslušali.

Hrvatje in Sokol

Pod naslovom »Predsednik dr. Maček o sokolstvu« piše »Hrvatski dnevnik« od 12. t. m.:

V dneh diktature je izšlo mnogo izjav predsednika dr. Mačka, ki jih ni mogel prinesiti tisk. Predsednik dr. Maček je v tistem času dal tudi neko izjavo o sokolstvu. Ker je stališče predsednika dr. Mačka do sokolstva splošno zanimivo, prinašamo sedaj to izjavo, ki se glasi:

»Že za moj rojstni dan so mi sporočili, da se neki ljudje pripravljajo, da bi šli na ulico v sokolskih uniformah. Nameno sem izpustil besedo »hrvaški«, ker hrvaških sokolskih uniform ni, ker so vsi sokolski kroji enaki ob majhnih razlikah. Res sem pozneje videl dvoje ali troje ljudi v takih krojih pred okni svo-

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Češpljevci ali možje iz češpelj so se pojavljali vsako leto na Miklavževem trgu. Mala pravokotna deščica, vanjo zasajeno ogrodje iz lesenih paličic, na te nabodene suhe češplje v obliki človeškega trupla. Vrhnja češplja, najdebelejša, je predstavljala glavo, in da je bila bolj imenitna, je prišel nanjo cilindar iz črnega papirja. To je bil češpljevec. Obrtni izdelovalci so jih oblepljali z »zlatimi penami« da so vzbujali s svojim sijajem še večjo poželjivost otrok. Kmetje so jih izdelovali sami, le da so uporabljali za podstavek — rezine iz repe. Pri tem delu so imeli čas razmišljati, kako malo je včasih potrebno za poslanstvo.

No, češpljevec je oblast iz zdravstvenih razlogov prepovedala, da so izginili in so samo še v spominu. Sicer pa njihna pozlačena slava ni trajala dolgo; že naslednje jutro so ostale za njimi le popraskane roke, nekaj smeti in raztrgan cilindar. Zadnji veliki dogodek me spominja na tisto prepoved; kaj če bi ta imela z njimi kaj skupnega?

Za pregovor »Če slepec slepca vodi, oba v jamo padeta,« so imeli stari Ljubljanci svojega robatega, zato pa izvirnega: Če boš poslušal tega in tega, te bo v »Ta posrano gaso« pripeljal. Za razumevanje tega je treba vedeti, da je stara Ljubljana res imela tako ulico.

Bilo bi zanimivo, se nekoliko ustaviti tudi pri priimkih, ki so jih dali stari Ljubljanci posameznim hišam, obratom in občanom. Toda to bi vodilo predaleč, ker bi se morali pobaviti tudi z njihovim izviro in pomenom. Ali nekaj naj jih bo vseeno navedenih: Bežigrad, Pri ajdovski deklici, Pri lačnem kmetu; Pri svetem Janezu, Pri piki, kavarna Dolčas; Čeljustnik, Kurji perešček, Litalata. Najbolj krepki so bili osebni priimki, ki so navadno že sami razodevali svoj pomen. Na primer: Konjska smrt, profesor Lakota, Muhalerar, gospa Milost, Pasji oče, Tavžend flik i. dr. Iz množice političnih naj bodo omenjeni samo kandidat Megla, doktor Pogoreta in doktor Žlindra. Najbolj sta prednjačila z osebnimi priimki Krakovo in Trnovo.

(Dalje prihodnjic.)

jega stanovanja, a enega sem opazil tudi v katedrali pri zadušnici. Iz tega sklepam, da je res nekaj ljudi, ki mislijo na obnovo Hrvaške sokolske zveze. Jaz pa mislim, da bi to ne imelo nobenega smisla, četudi sem bil sam v svojih mladih dneh navdušen Sokol in sem tudi ustanovil tri sokolska društva. Sokolstvo je popolnoma češka ustanova, narejena sicer po nemškem vzoru, ki se nikakor ni mogla udomačiti na hrvaških tleh.

Znana je stvar, da niti eden odstotek sokolskih členov ni sploh vadil in da so bili prostori za vaje skoraj zmeraj prazni. Kadar pa se je nudila priložnost za kakšno parado, kjer se je moglo postavljati se v uniformi, tedaj se je zbralo po navadi precej lepo število, od katerega večina ni vedela, kaj pomeni obrat desno in kaj levo, o stvarnih uspehih sploh ne govorim, ker jih ni bilo.

Razen tega, kakor sem gori dejal, sokolstvo je češka naprava, ki naj bi bila po namerah ustanoviteljev in poznejših voditeljev postala vseslovenska narodna naprava. Nekaj časa se je tudi zdelo, da taka postane. V zadnjih desetih letih pa se je vedla slovenska sokolska zveza, kakor da obstoje samo slovenske države, a slovenskih narodov kakor da jih ni.

Zlasti nasproti nam Hrvatom je zavzela slovenska sokolska zveza tako stališče, da ne more mimo tega nikoli noben Hrvat, ki ima tudi nekaj narodnega ponosa. Zato mislim, kakor sem že rekel, da nima nobenega smisla zopetno ustanavljanje sokolstva med Hrvatmi, tudi pod hrvaškim imenom ne.

Tudi jaz vidim, da je treba ustanoviti med Hrvatmi telovadno organizacijo, toda na popolnoma drugi podstavi, ki bo odgovarjala tako duhu hrvaškega naroda kakor današnjim razmeram.

Dobro bi bilo, če ob teh besedah zastopnika hrvaškega naroda razmišljajo tudi tisti naši Sokoli, ki čutijo slovensko.

Površnost

V zadnji številki »Planinskega vestnika« se nahaja slika gorâ zahodno od potoka Martuljka, s Špičkom v sredi. Je to severni del škratliske gorske skupine, ki jo imenujejo planinci tudi Martuljkovo pogorje. Ime prihaja od potoka Martuljka, ki teče iz krnice Za Akom, nekako v sredi teh gorâ, katerih severne brežine padajo tu strmo proti zgornji savski dolini. Pri tem naj mimogrede omenimo, da ime Martuljkove gore ni ljudsko, ampak zanešeno od tujcev.

Napis te slike se pa glasi preprosto »Martuljek s Srednjega vrha«. Slika očitno ne misli predstavljati potoka Martuljka, ki ga na sliki še videti ni, pač pa je pisec naslova ob nepoznanju stvari hotel s tem zaznamenati Martuljkovo skupino. Torej nekako tako, kakor če bi nam kdo podal sliko Savinjskih Alp, pa bi jih hotel predstaviti z napisom Savinja. Če pa pri posamezniku tako nevednost še po nekakšnem lahko opravičimo, nedopustna mora biti za strokovni obzorik, kakršen menda hoče biti »Planinski vestnik«.

V isti številki poroča dr. A. B. o planinstvu v Rusiji. Tam smo naleteli na stavek, ki ga hočemo zaradi posebnosti navesti dobesedno:

Saj se nahaja v bližini ruskih meja na skrajnem vzhodu, v katijskem Turkestanu, skupina Mustag-ata, katere vrhovi dosegajo 8500 m.

»Skrajni« vzhod bi mogel pomeniti prav za prav samo še pokrajine za ruskim Daljnim vzhodom, to je za Priamurjem in obrežno pokrajino. Z nekolikšnim nasiljem bi se dal spraviti vanj Sahalin in morebiti Kamčatka, ki pa, mimogrede povedano, spadata danes tudi k ruski daljnovzhodni republiki. Pa tudi, če je poročevalcu, recimo, beseda »skrajni« ušla za »daljni« vzhod, ni napaka nič manjša. Kajti tako ruski kakor kitajski Turkestan sta od tega Dalj. vzhoda mnogo dalje kakor recimo od Slovenije. Slabo bi zahteval naletel bralec-planinec, ki bi se skušal znajti na podlagi »strokovnih« poročil v svojem »strokovnem« glasilu in iskal po zemljevidu na skrajnem ruskem vzhodu in še čez Turkestan in njegova visoka pogorja. Najmanj pa je, kar po pravici lahko zahtevamo od takih »strokovnih« poročevalcev, da si pred poročanjem usvoje vsaj nekaj primitivnega zemljepisnega znanja.

Ne samo dobre, tudi slabše stvari hodijo menda rade v troje. In ko poroča »Planinski vestnik« nekaj strani naprej o letošnji planinski nesreči nad Presedljamem, piše dobesedno:

Kar se je vreme sprevrglo, nastal je silen snežni metej z viharjem, ki je zabilal pot in jemat vid, sapa in moči. Družba se je še preblodila do Presedljava... Odločili so se, da se zatečejo v najbližje zavetišče, v Kocbekov dom na Korošici.

Ne mislimo raziskovati za koliko je to poročilo stvarno pravilno. Toda vsak nepoučen bralec bo iz njega nujno sklepal, da ograzanem ni kazalo drugega, kakor prebiti se navzgor do Korošice, kjer je bilo pač »najbližje« zavetišče.

V resnici pa je stvar taka, da bi še ob lepem vremenu ne bilo nič dlje v dolino do Kopač, še celo do Doma v Kamniški Bistrici ne. Pri preturjenem človeku si razen tega srce pri sestopu lahko bolj ali manj odpočije. Tembolj pa velja to v pričujočem primeru. Kajti ne samo, da je pot navzgor ob slabem vremenu že na sebi precej bolj utrudljiva in naporna. Tu pa je bilo treba poleg boja z viharjem gaziti še moker, lepok

sneg, ki že dobrih 100 m pod Presedljamem ni več šel. Pot na Korošico je bila torej v vsakem primeru težja, napornejša, daljša, tako da se lahko reče, da bi skoraj gotovo ne bilo smrtne nesreče, če bi se bila družba odločila, da se res zateče v najbližje zavetišče. Tako torej podaja to »Vestnikovo« poročilo dejansko čisto napačno podobo vse nesreče. A naloga takih poročil mora biti, da se iz njih bralec puči o napakah in zmotah, ki so privedle do nesreče. Le tako mu bo tako poročilo v korist.

»Planinski vestnik« je strokovno glasilo slovenskih planincev in še edino povrh. Paziti bi moral zategadelj, da ne zaidejo vanj napake in nesmisli, ki bi jih niti v dnevniku, v naglici in površno sestavljenem in napisanem, ne smelo biti.

H kritiki sestavka „Misel slovenske skupnosti“*

Nepodpisanemu kritiku, čigar imena ni težko uganiti, se zde nekatere moje trditve zmotne in krivične. O stvari bi se izplačal daljši pomenek, na tem mestu pa naj zadostuje kratko pojasnilo.

Kar zadeva socialiste stare smeri, nimam nič proti njegovim ugotovitvi, ne vidim pa v nji nobene nasprotja z mojo. Nisem raziskoval zadnjih vzrokov njihovega ravnanja, upošteval sem samo razloge, s katerimi običajno zagovarjajo svoje stališče in svojo politiko.

Glede socialistične levice pa gre za nesporazum. Nisem izrekel o nji nobene splošne sodbe. Za slovensko politično življenje je zelo pomembno dejstvo, da je ta levica danes odločna zagovornica skupnega nastopa vseh naših narodnih sil v boju za naše narodne življenjske pravice. Tudi teoretično so levičarski socialisti največ prispevali k razčiščenju našega narodnega vprašanja, k jasnemu in stvarnemu gledanju nanj. A menda moj kritik ne bo zanikal, da se tudi v njegovem taboru nahajajo ljudje, ki ne gledajo na slovensko vprašanje tako jasno ko on in najpomembnejši zastopniki njegove smeri. Nobene politične skupine ni na Slovenskem, ki bi z narodnega stališča lahko opravičeno odklanjala vsako kritiko svoje narodne politike, in tudi socialistična levica se je le postopno in ne brez raznih stranpoti priborila do današnjega svojega stališča. To bi se dalo dokumentarčno dokazati z izpiski iz njene tiska. S svojo kritiko sem mislil na posameznike iz njenih vrst. Svoje sodbe nisem izrekel samovoljno, ampak na osnovi opazovanj in izkušenj.

Odločno pa se je prenel kritik s svojo trditvijo, da zanikam potrebo revolucionarnega narodnega boja, ker sem zapisal, da utesnjuje pojem slovenske narodne skupnosti, kdor prizna narodni boj le, kolikor je narodno načelo revolucionarno načelo. Ta sklep je očitno nelogičen. Do neke meje bi se bil razumljiv, če bi bil zapisal: »političnorevolucionarno načelo«, iz zveze s prejšnjim stavkom pa je razvidno, da sem hotel povedati: »socialnorevolucionarno načelo«. Meni je šlo zgolj za razčiščenje pojma o slovenski narodni skupnosti. Moje prizadevanje nima s političnim oportunitizmom nič skupnega. M.

* Glej zadnjo in predzadnjo številko lista.

Mali zapiski

Kislo grozdje

Glavni odbor »borbašev«, to je Hodjerovih pripadnikov, ki so od nekdanj centralistično-unitaristično lajno, je bil seveda od sporazuma neprijetno iznenaden. Dolgo je premišljeval, kako bi se dalo videti, ko da se ni nič zgodilo, pa je nazadnje diplomatično pogledal na svetovno-politični položaj in iztaknil takšnele visokopolitično modrost:

Notranja politična vprašanja, tako ta, ki so se razvila v zadnjem času, kakor tudi ona, katerih težki nasledki pritiskajo pošteno in rodoljubno narodno dušo, se lahko obravnavajo samo takrat, kadar bo zunanji položaj popolnoma jasen in brez nevarnosti, in takrat bodo tudi borbaši dali svojo besedo, ko pride pravi čas.

Če le ne bodo do tistih časov težki nasledki sporazuma že tako pritisnili rodoljubne borbaške duše, da ne bodo mogli dati več svoje besede brez nevarnosti, da se pokaže njihov položaj popolnoma jasen, tak namreč, da prav nič ne pomenijo.

»Hudobni duh Anglije«

»Münchner Neueste Nachrichten«, nemški nacionalistični dnevnik, prinaša dolg sestavek zoper angleškega ministra za vojno mornarico Winston Churchilla Naslov sestavka je »Hudobni duh Anglije«. V njem beremo tudi:

Če bo Anglija v teh dneh dokončno začela poskušati, napasti nas v širši obliki, tedaj bo moral biti cilj naše dejavnosti, onemogočiti za prihodnost, da bi mogle zmeraj ogražati svetovni mir hudodelske navede kakor Churchill.

Kako si to onemogočenje misli, dnevnik ne pove.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.